

“Κολοκοτρώνης και Καποδίστριας”

/ Ελλάδα 1821 - 2021

Του Αρχιμ. Ιακώβου Κανάκη, Πρωτοσυγκέλλου Ίερᾶς Μητροπόλεως Γόρτυνος καί Μεγαλοπόλεως

Κολοκοτρώνης και Καποδίστριας: δύο μορφές που σφράγισαν τον 21΄και τα όσα ακολούθησαν την Επανάσταση

Τά δύο αὐτά ὀνόματα ἀποτελοῦν ὁμολογουμένως τό καύχημα τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Καποδίστριας πολιτικός μέ ἄριστη στρατηγική στούς χειρισμούς του καί ὁ Κολοκοτρώνης στρατηγός μέ ζηλευτή πολιτική διάκριση καί διορατικότητα. Δύο προσωπικότητες πού συνεργάστηκαν μεταξύ τους μέ ἀμοιβαῖο σεβασμό καί τιμή. Δύο ἀκούραστοι συνοδοιπόροι μέ ἕναν καί μοναδικό σκοπό, τήν ἀνασύσταση καί ἀναγέννηση τῆς πατρίδος. Ἐνῶ αὐτοί πού παραμέρισαν τό προσωπικό τους συμφέρον γιά τό συμφέρον τοῦ γένους, οἱ συμπατριῶτες τους, ἀντί νά τούς ἀνταποδώσουν τήν δέουσα εὐχαριστία καί εὐγνωμοσύνη, τούς ἔλεγξαν καί τούς τιμώρησαν. Θέλησαν νά δομήσουν τό νεοσύστατο Ἑλληνικό κράτος μέ πυλῶνες τήν πίστη στόν Θεό καί τήν θυσιαστική προσφορά στά κοινά χωρίς ἰδιοτέλειες, καί τό πλήρωσαν.

Ἐν συνεχείᾳ θά ἐξετάσουμε ὀρισμένες πτυχές τῆς ζωῆς, τοῦ χαρακτήρα τους, τῆς

δράσης τους, επισημαίνοντας τά κοινά σημεία ή καί τίς διαφορές τῶν δύο αὐτῶν μεγάλων ἀνδρῶν, λαμβάνοντας χρήσιμες πληροφορίες, πολύτιμα συμπεράσματα, ἴσως καί ἀφορμές προβληματισμοῦ γιά τήν κατάσταση στίς μέρες μας, ἀφοῦ ἡ ἱστορία ἐπαναλαμβάνεται.

Ποιά εἶναι ὅμως ἡ πρώτη «ἐπικοινωνία» τῶν δύο αὐτῶν ἀνδρῶν; Εἶναι καταγεγραμμένο στήν ἱστορία ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης ἐργάστηκε γιά νά τοποθετηθεῖ ὁ Καποδίστριας κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος.

Πράγματι, ὁ Γέρος τοῦ Μωριᾶ, εἶναι τό πρόσωπο ἐκεῖνο πού ὄχι μόνο πίστεψε στήν ἰδέα ὁ Καποδίστριας νά γίνει ὁ κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος, ἀλλά ἐργάστηκε σκληρά γιά τόν σκοπό αὐτό. Στά Ἀπομνημονεύματά του φαίνεται ἀπογοητευμένος μέ ὅσους ἐκ τῶν Ἑλλήνων θέλησαν νά κυβερνήσουν καί θεωροῦσε τόν Καποδίστρια ὡς τήν καλύτερη λύση στό ζήτημα τῆς ἡγεσίας. Καταγράφουμε τήν ὑπόθεση ὅπως ὁ ἴδιος ἀναφέρει: «Καί ἐσηκώθηκα καί ἔκραξα τόν Μεταξᾶν, καί ἐπῆρα καί δέκα νομάτους τό μεσημέρι, καί δέν ἤξευρε ἄλλος κανέννας ποῦ ὑπάγω, μόνον τόν Νικηταρᾶν ἔκραξα καί τοῦ εἶπα νά ἔχη τήν ἔγνοιαν, νά μήν γίνη κανένα σκάνδαλον, ἕως ὅπου νά ἔλθω. Ἡ συνέλευσις τῆς ἤρχετο θαῦμα, μήν ἡξεύροντας ποῦ ὑπάγω. Καί ἐπῆγα εἰς τό ποτάμι τοῦ Πόρου, καί οἱ βάρκες τοῦ Ἀμιλτον ἔκαναν νερό, καί ἐμπήκαμεν εἰς μίαν βάρκα, καί ἐπήγαμεν ἐπάνω στήν φρεγάτα. Μᾶς ἐδέχθηκε ὁ Ἀμιλτον καί ἐκάτσαμεν εἰς ὀμιλίαν, τοῦ λέγω:

-Καπιτάν Ἀμιλτον, ἦλθαμεν νά πάρωμεν τήν συμβουλήν σου ... γνωρίζεις τούς Ἑλληνας ἀπό ἐδῶ καί τόσους χρόνους. Τούς ἐβάλαμεν ὅλους νά μᾶς κυβερνήσουν, καί ποτέ δέν μᾶς ἐκυβέρνησαν καθῶς ἔπρεπε, καί βλέποντες ὅτι δέν ἔχομεν ἄνθρωπον πολιτικόν νά μᾶς κυβερνήσῃ, ἦλθαμεν νά σέ πάρωμεν εἰς γνώμην».

Ἀφοῦ ὁ Κολοκοτρώνης τόν ρωτᾷ ἂν ἐκεῖνος ἔχει ὑπ' ὄψιν του κάποιον ἱκανό, ἀπό ὅπου καί νά εἶναι, ὁ διάλογος καταλήγει ὡς ἑξῆς:

«Τάχα δέν μᾶς δίδει ἡ Ἀγγλία ἕνα πρόεδρον, ἕνα βασιλέα; Ὁ Ἀμιλτον ἀπαντᾷ «Ὁχι, ποτέ δέν γίνεται!..

-Δέν μᾶς δίδει ἡ Φράντζα;

-Ὁμοίως, μᾶς ἀποκρίθη.

-Ἡ Ρωσσία;

-Ὁχι!..

-Ἡ Προυσία;

-Ὁχι!..

-Ἡ Ἀνάπολι;

-Ὁχι!..

-Ἡ Ἰσπανία;

-Ὁχι, δέν γίνεται!..

Ἀφοῦ ἐμελέτησα ὅλα τὰ βασίλεια.

-Σάν δέν μᾶς δίδουν τοῦτες οἱ αὐλές, τί θά γίνωμεν ἡμεῖς;

Μᾶς ἀποκρίθηκε, ὅτι:

Τηρᾶτε νά εὐρῆτε κανέναν Ἑλληνα.

Ἡμεῖς ἄλλον Ἑλληνα ἀξιώτερον δέν ἔχομεν, μόνον νά ἐκλέξωμεν τόν Καποδίστριαν!..

Ἐγύρισε καί μ' ἐκύτταξε ἀκούοντας τό ὄνομα Καποδίστριας καί μοῦ εἶπε: Πάρτε τόν Καποδίστρια ...διότι ἐχαθήκατε!.. Στήν συνέχεια, ὁ Κολοκοτρώνης ἀνέλαβε τήν ὅλη διαδικασία γιά τήν ἐκτέλεση τῆς συμφωνίας: «Τήν αὐγήν ἐσυναχθήκαμεν καί ὑπογράψαμεν διά τόν Καποδίστριαν. Ἀρχισαν καί ἔκαμαν τὰ γράμματα τῆς προσκλήσεως, τὰ ἔστειλα ἀπό τρία μέρη, καί ἔτσι ἐτελείωσε ἐκείνη ἡ ὑπόθεσις» .

Ἐπίσης, στήν ἔρευνά μας ἐντοπίσαμε μιά ἐπιστολή τοῦ Κολοκοτρώνη πρὸς τόν Καποδίστρια ἀπό τήν ὁποία προκύπτουν χρήσιμα συμπεράσματα γιά τό πῶς ὁ γενναῖος στρατηγός ἀπευθυνόταν στόν μετέπειτα κυβερνήτη τοῦ τόπου μας.

Ἀπό τήν ἀνάγνωσή της θά σταθοῦμε σ' ἓνα μόνο σημεῖο πού δηλώνει ὀλοφάνερα τόν σεβασμό τοῦ στρατηγοῦ πρὸς τόν Καποδίστρια. Παραθέτουμε τό κείμενο: «Αἱ κρίσεις Σας περί τῶν πραγμάτων τῆς Ἑλλάδος εἶναι ὄντως σοφαί καί αἱ συμβουλαί, τάς ὁποίας δίδετε, ἀπό ἔνθερμον ἐμπνέονται πατριωτισμόν». Ἀλλά καί ὁ κυβερνήτης ἔδειχνε τόν σεβασμό καί τήν ἐμπιστοσύνη του στό πρόσωπο τοῦ Κολοκοτρώνη. Ὁ κυβερνήτης Καποδίστριας εἶχε πλήρη ἐμπιστοσύνη στόν Κολοκοτρώνη καί γι' αὐτό μεταξύ τῶν προσώπων στά ὁποῖα ἀνέθεσε διοικητικές καί στρατιωτικές θέσεις, ἦταν ὁ Κολοκοτρώνης ὡς ὑπεύθυνος τῆς Πελοποννήσου.

Ἐπίσης, ὅταν ἀποφάσισαν ἀργότερα νά δολοφονήσουν τόν Καποδίστρια, ἤξεραν ὅτι αὐτό εἶναι ἀντίθετο μέ τήν βούληση τοῦ Κολοκοτρώνη, ὁ ὁποῖος ἦταν τό «στήριγμα τοῦ κυβερνήτη».

Ἡ γνωριμία τους χρονολογεῖται πιθανότατα ἀπό τό 1805. Ἡ ἐκτίμηση τοῦ Κολοκοτρώνη στό πρόσωπο τοῦ Κυβερνήτου ἦταν ἀπό τήν ἀρχή θετικότατη. Μάλιστα εἶχε πολλές φορές ἀναφερθεῖ δημοσίως μέ θερμά λόγια στίς ἱκανότητες τοῦ Καποδίστρια καί θεωροῦσε ὅτι θά μπορέσει νά διαδραματίσει ἕναν σημαντικώτατο ρόλο στήν ἀνασύνταξη τῆς πατρίδος. Εἶχε πεῖ ὁ Κολοκοτρώνης γιά τόν κυβερνήτη: «Τέλεια πληρεξουσιότητα σ' αὐτόν γιατί ἦταν ὁ μόνος ἄνθρωπος ἱκανός».

Άμοιβαία ήταν και η γνώμη του Καποδίστρια για τον Κολοκοτρώνη και για τον λόγο αυτό τον στήριξε όποτε ήταν δυνατόν. Ο Κυβερνήτης ήθελε να χρησιμοποιήσει τον στρατηγό σέ διάφορες θέσεις του κρατικού μηχανισμού, αλλά αυτό δεν ήταν δυνατόν τουλάχιστον τα πρώτα έτη της απελευθέρωσης.

Αλλά και μετά την δολοφονία του Καποδίστρια, ενώθηκαν όλες οι φωνές, ασφαλώς και του Κολοκοτρώνη, αλλά και των συγγενών των φονιάδων Μαυρομιχαλαίων, λέγοντας: «Ο δολοφονήσας τον Καποδίστριαν, έδολοφόνησε την Ελλάδα.» Αυτή είναι η γνώμη του Κολοκοτρώνη για τον Καποδίστρια, αλλά σίγουρα ισχύει και το αντίστροφο.

Πράγματι, ο Καποδίστριας όμιλώντας στον Παρί ντε Βένσα για τον Γέρο του Μωριά είπε: « Νά ο καινούργιος μας Όδυσσέας».

Είναι αξιοσημείωτο ότι μετά την δολοφονία του Καποδίστρια, ο λαός προσβλέπει στον Κολοκοτρώνη ως πατέρα και ως πρόσωπο ικανό να αναλάβει τις ευθύνες και να συνεχίσει το έργο του δολοφονηθέντος.

Ένα αίσθημα πού συνείχε τους δύο μεγάλους άνδρες, ήταν η αγωνία τους για την πατρίδα. Όντως, περίπου στά 1828, ο Καποδίστριας, ως έπιφανής πολιτικός άνδρας, έπισκέπτεται τις εύρωπαϊκές χώρες για να εξασφαλίσει τά καλύτερα για την Ελλάδα. Αυτό γίνεται πασιφανές στην περικοπή της ακόλουθης έπιστολής: «Κατέβαλε κόπους, ύπομνηματίζων και προτείνων εις τάς δυνάμεις και πρός τούς δυνατούς φίλους γράφων και όμιλών και ένεργών.»

Στό τέλος της έπιστολής αυτής, αναγνωρίζοντας την βοήθεια του έκ του Έξωτερικού, λέγει ο Κολοκοτρώνης: «Κύριε Κόμη, όστις πονεί μεγάλως διά την πατρίδα, ουδείς άμφιβάλλει ότι πολύ συνηργήσατε και συνεργείτε μέ τούς φίλους Σας εις τό να στέλλωνται βοήθειαι· ούτε να παύσετε πρέπει, ούδέ στιγμήν, προσπαθούντες διά την ώφέλειαν και σωτηρίαν, και έν γένει διά τό καλόν της πατρίδος και πάντα δυνατόν τρόπον, παρηγορούντες τάς ανάγκας της, συμβουλεύοντες ήμίν· ό,τι ώφέλιμον και συντεϊνον εις την σωτηρίαν της, και έστέ βέβαιοι, ότι τ' όνομά Σας θέλει καταλάβει χώρον μεταξύ των μεγάλων εύεργετών της...».

Ὡς πρὸς τὴν ἔγνοια τοῦ Κολοκοτρώνη γιὰ τὸ μέλλον τοῦ γένους ἀναφέρουμε τὸν σχετικὸ διάλογο μεταξύ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἄρμανσβεργ, Προέδρου τῆς Ἀντιβασιλείας:

- «Πολλοὺς ἐχθροὺς ἔχεις Στρατηγέ.»
- «Ἐνὰ γνωρίζω ἐκλαμπρότατε, τὸν ὁποῖον μεγάλως φοβοῦμαι.»
- «Τίς εἶναι αὐτός ὁ γνωστός Σοι καὶ τόσο ἐπίφοβος;»
- «Τ' ὄνομά μου, ἐκλαμπρότατε».

Γι' αὐτόν τὸν λόγο ὁ ἱστορικός Τάσος Γριτσόπουλος λέγει ὅτι στό πρόσωπό του «ἐπύκνωσε τὴν πίστη καὶ τὸ ὄραμά τῆς ἐθνικῆς ἐλευθερίας, διὰ τὴν ὁποίαν ἠγωνίσθη».

Ἐνὰ ἄλλο κοινὸ σημεῖο τῶν δύο μεγάλων εὐεργετῶν τοῦ Γένους μας εἶναι ἡ πίστη στὸν Θεό. Ὃταν θέλησε ὁ Καποδίστριας νὰ μεριμνήσει γιὰ βασιλέα τῆς Ἑλλάδος, τέθηκε τὸ ζήτημα περὶ τοῦ γιοῦ τοῦ Βασιλέως τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου, Ὁθωνα, γιὰ τὸν ὁποῖο ὁ κυβερνήτης, -ἐκτός ἄλλων αἰτίων- πρόβαλε τὸ διαφορετικὸ θρήσκευμα. Ἐπίσης, ἐάν προσέξει κανεὶς ποῦ ἐγίνε ἡ δολοφονία τοῦ Καποδίστρια, θὰ παρατηρήσει ὅτι αὐτὴ διαπράχθηκε ἔξω ἀπὸ τὸν ναὸ τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος Ναυπλίου, ὅταν ὁ κυβερνήτης πῆγαινε νὰ λειτουργηθεῖ: «Ὃπου τὸ θύμά της ἐπορεύετο πρῶτ' νὰ παρευρεθῇ εἰς τὴν θείαν μυσταγωγίαν καὶ προσφέρῃ τὴν πρὸς αὐτόν ἄδολον λατρείαν του.»

Εἶναι γεγονὸς ὅτι ὑπάρχουν στιγμές στὴν ζωὴ κάθε ἀνθρώπου κατὰ τίς ὁποῖες ὁ χριστιανὸς δεικνύει ἅν ἡ πίστη του εἶναι θεωρία ἢ βίωμα ἀληθινό. Ἄς θαυμάσουμε τὴν στάση τοῦ Κολοκοτρώνη πρὸς ἐχθροὺς καὶ φίλους.

«Σημειωτέον δέ ὅτι καὶ ἀφοῦ ἀπεφυλακίσθη καὶ τὴν ἐμπρέπουσαν αὐτῷ θέσιν ἀνέκτησεν ὁ Κολοκοτρώνης, πάντας τοὺς εἰρημένους διώκτας τοῦ ἀμνησικάκως ἐσυγχώρησε, κατ' οὐδενός ἐμνησικάκησε, καὶ ἀπαρχῆς δέ οὐδεὶς ἀκακώθη ὑπ' αὐτοῦ ποτέ δι' ἔχθραν ἢ ἐκδίκησιν, ὅθεν καὶ τότε πάντας, φίλους τοῦ καὶ ἐχθροὺς, ἐξίσου ἀνεξικάκως προσεδέχετο λέγων, ὅτι ὁ Θεὸς ἐσυγχώρησε καὶ ἡυδόκησε νὰ γίνουν ὡς ἐγένοντο τὰ γεγονότα πρὸς δοκιμασίαν κοινὴν, καὶ πιστεύων ὅτι οὐδὲν ἐδύναντο νὰ κάμουν οἱ ἄνθρωποι ἐναντίον τῆς θείας βουλήσεως ἢ παραχωρήσεως.»

Ὁ Γέρος τοῦ Μωριᾶ ἦταν πιστὸς χριστιανὸς καὶ ὅλα τὰ ἐξαρτοῦσε ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ὄχι χωρὶς τὴν συμμετοχὴ καὶ τὴν προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου.

«Καταπληκτικὸς ἦτο, ὅταν διεκήρυσσεν ὅτι ὁ Θεὸς ὑπέγραψε τὴν ἐλευθερίαν τῶν Ἑλλήνων καὶ δέν ἔπαιρνε πίσω τὴν ὑπογραφὴν του. Τοῦτο ὅμως κάθε ἄλλο παρά ἐσήμαινεν ὅτι ἡ ἐλευθερία θὰ ἤρχετο χωρὶς ἀγῶνα ἢ τοὺς Ἑλληνας οὐραγούς ξένων δυνάμεων.»

Ἄς ἀναφέρουμε καί μιά διαφορά τῶν δύο ἀνδρῶν ἡ ὁποία ὅμως δέν τούς διεχώριζε ἄλλα τούς ἔνωνε μέ ἕναν θαυμαστό τρόπο. Ἦταν ἡ μόρφωση! Ὁ μέν Κολοκοτρώνης παρέμεινε «ἀγράμματος διά βίου, ἀλλ' ὄχι ἀναλφάβητος ἢ ἀπαίδευτος. Γραφήν καί ἀνάγνωσιν στοιχειώδη ἔμαθε κοντά εἰς ἕνα μοναχόν εἰς τό μοναστήρι τῶν Ἀγίων Θεοδώρων πλησίον τῆς Βυτίνας, ὅπου φαίνεται ὅτι εἶχε καταφύγει νεαρός ὁ Θεωδώρακης.» Νά τί λέει ὁ ἴδιος: «Τό ψαλτήρι, τό κτωήχι, ὁ μηναῖος, ἄλλαι προφητεῖαι, ἦσαν τά βιβλία ὁπού ἀνέγνωσα...» .

Ἀπό τήν ἄλλη, ὁ Καποδίστριας, μετά τά ἐγκύκλια μαθήματα, σέ ἡλικία 18 ἐτῶν πηγαίνει στήν Ἰταλία καί ἀρχίζει ἀνώτερες σπουδές στό Πανεπιστήμιο τῆς Πάντοβας. Θά τελειώσει στά 1779 μέ τό πτυχίο τῆς ἱατρικῆς, ἀλλά καί μέ εὐρύτατη μόρφωση στόν χῶρο τῆς φιλοσοφίας καί τῆς φιλολογίας. Ἐνῶ ὅμως ὡς πρὸς τό μορφωτικό ἐπίπεδο ἡ διαφορά εἶναι τεράστια, ἡ τιμὴ καί ὁ ἀπόλυτος σεβασμός μεταξύ τους εἶναι χαρακτηριστικά.

Πέρα ὅμως ἀπό τήν μόρφωση ὑπῆρξαν πολλά κοινά σημεῖα στόν χαρακτήρα τους. Ἡ ἀποφασιστικότητα, ἡ μεγάλη θέληση, ἡ τόλμη, καί ἡ σύνεση. Ἀκόμα, ἡ ἡγετική τους μορφή καί δράση. Ἄν καί οἱ δύο γνώρισαν μεγάλες ἀπογοητεύσεις ἀπό φίλους καί ἐχθρούς τους, δέν σταμάτησαν τίς προσπάθειές τους. Ὁ Κολοκοτρώνης ἐκφράζει τήν ἰδέα, τήν πάλη, τήν θυσία καί ἐκπροσωπεῖ τό ἡρωϊκό πνεῦμα τῶν Ἑλλήνων.

Ὁ ἴδιος ἦταν «ἀνθρωπογνώστης», μπορούσε νά διακρίνει εὐκόλα τά πρόσωπα καί τίς συμπεριφορές τους. Καί τόν Καποδίστρια χαρακτηρίζει ἀνιδιοτέλεια, ἀφοῦ εἶχε ἀγκαλιάσει πρῶτα ὅσους ἀπό τήν ἀρχὴ ἀντιτάχθηκαν στό ἔργο του. Ἐπίσης, ἡ τόλμη του, ὅπως φαίνεται ἀπό τήν ὅλη δράση του τόσο στό ἐξωτερικό, ὅσο καί στήν Ἑλλάδα, εἶναι ἀξιοσημεῖωτη.

Ὅμοιότητες τῶν δύο ἀνδρῶν μπορεῖ νά διακρίνει κανεὶς καί στήν ἀντιμετώπισή τους ἐκ μέρους τῶν συμπατριωτῶν τους, ὅπως καί ἐκ μέρους τῆς πατρίδος τους.

Κοινή, λοιπόν, ὑπῆρξε ἡ ἀγνωμοσύνη τῆς πατρίδος πρὸς τίς δύο αὐτές λαμπρές προσωπικότητες. Ὁ μέν Καποδίστριας δολοφονήθηκε, ὅπως ἀναφέραμε ἀλλά καί ὁ Κολοκοτρώνης δολοφονεῖται καθημερινῶς. Διασύρεται ὡς κατηγορούμενος σέ δίκη «δι' ἐγκλήματα δῆθεν κατὰ τῶν καθεστώτων». Ἐντύπωση δέ προκαλεῖ ἡ παρουσία τοῦ Ἐδουάρδου Μάσσων, Ἀγγλου, ὁ ὁποῖος ἔκανε τήν ἀνάκρισιν καί τήν ἀπαγγελία κατηγορίας ὡς Εἰσαγγελεὺς τοῦ φονεύσαντος τόν Καποδίστρια Μαυρομιχάλη, ἀλλά τόν συναντοῦμε καί πάλι στήν δίκη τοῦ Κολοκοτρώνη. Τήν σημειώνουμε σάν μιά ἀκόμα τυχαία ὁμοιότητα τῶν δύο.

Ἀπό τά προαναφερθέντα προκύπτει ὅτι ἡ εὐλογημένη Ἑλληνικὴ γῆ δέν εἶχε πάντοτε

τούς ήγέτες πού τῆς ἄξιζαν, καί ὅταν στό διάβα τῶν καιρῶν ἐμφανιζόταν κάποιος, τότε εὔρισκε ἄδοξο τέλος. Μακάρι ἡ ἱστορία νά μήν ἐπαναλαμβάνεται ἀλλά...